

פרשת נשא

נזירות

[א]

גדר איסורי נזיר

דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם איש או אשה כי יפלא לנדר נזיר להזיר ליקוק
(במדבר ו,ב)

איסור גברא או חפצא

הראשונים ואחרונים דנים באריכות בגדר איסורי נזיר, האם הם כמו איסור נדר שהאדם אוסר
החפץ עליו, וכן הנזיר אוסר על עצמו היין, וכאילו אמר קונם יין עלי. או דילמא הוי כמו שבועה
שאוסר עצמו לאכול החפץ, והוי כמו מי שנשבע שלא ישתה יין.

והנה במסכת נדרים (ב,ב) על מתני' כל כינוי נדרים כנדרים וכו' מקשה הגמ', וליתני כינוי שבועות
בתר נדרים, ומשני אידי דתנא נדרים דמיתסר חפצא עליה, תנא נמי חרמים דמיתסר חפצא עליה,
לאפוקי שבועה דקאסר נפשיה מן חפצא. וכ' הרא"ש וז"ל ונזיר אע"פ דנאסר ביין אינו אוסר היין
עליו, אלא בגופו תלוי הנזירות שאומר הריני נזיר, וממילא נאסר ביין ובתגלחת ובטומאה. ועי'
בשו"ת מהרי"ט (חלק א סי' נג) שמביא שמכאן הוכיח מהר"י בן לב שאיסורי נזיר הם איסורי
גברא כשבועה.

ועי"ש עוד שרצה להוכיח מההיא (נדרים טז,ב) דתנן במתני' זה חומר בשבועות מבנדרים, וחומר
בנדרים מבשבועות. כיצד אמר קונם סוכה שאני עושה, לולב שאני נוטל, תפילין שאני מניח
בנדרים אסור, בשבועות מותר, שאין נשבעין לעבור על המצוות. ומסביר הגמ' "הא דאמר ישיבת
סוכה עלי, הא דאמר שבועה שלא אשב בסוכה". היינו שהטעם שנדרים חלים לבטל מצוות, הוא
משום דבנדרים הוא אוסר החפצא עליו, אז אין הנדר מתנגד ישיר למצוה, ולכן שפיר חל הנדר,
משום דאין מאכילין לו לאדם דבר האסור לו. משא"כ שבועה דהוה איסור גברא, א"כ שבועתו
מתנגד ישיר לדין התורה, אז אי אפשר לו לישבע לבטל מצוות. א"כ טוען המהרי"ט, דאי סלקא
דעתך דנזירות איסורי חפצא הם, שהיין נאסר עליו, א"כ אמאי איצטריך תלמודא בפרק קמא דנזיר
(ג,ב) לאתויי מקרא ד"מין ושכר יזיר" לאסור יין מצוה כיון הרשות, תיפוק ליה מהיכא דנפקא לן
דנדרים חלים לבטל מצוות, דכתיב כי ידור נדר לה'. אלא ע"כ דנזירות אינו אלא איסור גברא
כשבועה.

ועי' ברש"י למס' נזיר (ד,א) כשמקשה הגמ' על הא דמרבין לאסור יין מצוה כיון הרשת, דאי
מיירי ביין של קידוש והבדלה, הרי מושבע ועומד מהר סיני, וכ' רש"י וז"ל והרי מושבע ועומד
עליו מהר סיני הוא - דכתיב זכור את יום השבת לקדשו זוכרהו על היין אין לי אלא בכניסתו
ביציאתו מנין ת"ל כו' (פסחים דף קו) וקי"ל דנשבע לבטל את המצוה פטור דלא אתיא שבועה
ומבטלה מצוה. הרי לן להדיא שס"ל לרש"י שאיסורי נזירות הם כמו שבועה, היינו איסור גברא,
ולכן אינם חלים לבטל מצוה.

וכן כ' התוס' למסכת שבועות (כה,א) בד"ה חומר בנדרים (ו) וז"ל ואי כתיב נדרים ה"א לפי שאוסר
המצות עליו, אבל בנזיר שאוסר עצמו על היין לא חייל, דנדרים גופיהו כשאוסר עצמו הסוכה
לא חייל.

עוד רצה להוכיח מעיקר דיני נזירות, שהרי נאסר בג' דברים שתיית יין, תגלחת וטומאת מת, אז נהי דבין שייך ביה איסור חפצא, אבל תגלחת וטומאה היכי שייך בהו איסור חפצא כלל, דהא לית בהו ממש.

ועי' בשו"ת רדב"ז (חלק ג סי' תקט) שבאמת יש שני דינים בנזיר, איסור גברא ואיסור חפצא. וז"ל הא נזירות אית ביה תרתי, דלגבי יין הוי איסור חפצא עליה ולגבי טומאה ותגלחת הוי איסור נפשיה מן חפצא דהא לא שייך בהו איסור חפצא עליה.

אבל עי' בשו"ת הרשב"א (ח"ד סי' קט) שדעתו שאיסורי נזירות הם איסורי חפצא כנזיר. עי"ש שהק' על הגמ' בנזיר (שם) למה לי פסוק שנזירות חלים על יין של מצוה, הלא אין הבדל בין נזירות לנדרים שחלים לבטל מצוה. ועי"ש שמסביר כי הטעם בנדרים ובנזירות אחד, **דכאן וכאן אוסר החפץ על עצמו** ואין מאכילין לאדם דבר האסור לו בידים. הרי לן להדיא שהרשב"א חולק על כל הנ"ל וסובר שאיסורי נזיר אינם אלא איסורי חפצא.

ועי' במהרי"ט שמהר"י בן לב רצה להוכיח מדברי הרי"ף שגדר נזירות הוא איסור חפצא. היינו ממ"ש הרי"ף (פ"ב דמס' שבועות) דמתפיס בשבועה לאו כמוציא שבועה מפיו, כגון דאשתבע דלא לאכול הדין בשרא ובתר הכי אמר הרי זה הפת אסור עלי כזו הבשר, א"נ כגון דשמע חבריה דאמר דאשתבע דלא ליכול הדין בשרא, ואמר איהו ואנא דכוותך. אבל מתפיס בנדר חייל נדרא עליה, כדתנן הריני נזיר ושמע חבירו ואמר ואני כלם נזירים עכ"ד.

אבל המהרי"ט חולק עליו דאדרבא מהתם מוכח דנזירות איסור גברא. דאילו בנדרים אחד שנדר מן הפירות ובא אחד ואמר הריני כזה, לא אמר כלום לפי שהאיסור חל על החפץ, לא על גוף האדם. מה שאין כן בנזיר שגופו נתפס. והא דלגבי שבועות כי אשתבע ואמר חבריה ואנא דכוותך לא מהני, משום דשבועה אע"ג דאיסור גברא הוא אין גופו נתפס, אלא שבועה הוא דרביע עליה משום דאפיק שבועה מפיו, הילכך גם זה אינו אסור עד שיוציא שבועה מפיו.

שיטת המהרי"ט שהם איסורי תורה

המהרי"ט עצמו סובר שאיסורי נזיר אינם דומים לא לנדרים שאוסר החפץ עליו, ולא לשבועה שאוסר נפשו מן החפץ, אלא שהנזיר מקבל עליו קדושת נזיר, והתורה הוא זה שאוסר עליו כל איסורי נזיר. וז"ל שם וכך נראה לי בירורן של דברים, דשלשה חלוקי איסור הן נדר חל על החפץ, ואין לו שום שייכות על האדם הנודר, ושבועה איסור גברא הוא דאסר נפשיה מן חפצא, אבל אין גופו של אדם נתפס בה, **ונזיר הוא עצמו נתפס בנדר ונתקדש גופו דומיא דכהן**, וממילא נאסר ואין צריך לאסור עצמו על החפץ. תדע שאלו אמר הריני מושבע לאו כלום הוא עד שיוציא עכשיו שבועה מפיו, ואם אמר הריני נזיר מהני משום דנתפסה קדושה בגופו.

המהרי"ט רוצה להוכיח שיטתו מהא דאמרינן (פ' שני דנזיר) דב"ש סברי אין שאלה בהקדש, וכי היכי דאין שאלה בהקדש כך אין שאלה בנזירות, **דכהקדש דמי דגופו קדוש**, דכתיב קדוש יהיה גדל פרע. וע"כ לא פליגו ב"ה עליהו, אלא דאינהו ס"ל דנשאלין על ההקדש, והוא הדין נמי דנשאלין על הנזירות, כמו שכתבו התוספות. אבל גם הם מודים לב"ש בעיקר הגדרה של נזיר.

ועי"ש שיהיה נ"מ לפי"ז, בנזיר שהתפיס גרוגרות על היין, ואמר הרי אלו כיון זה, דלאו התפסה היא כלל, שזה היין לא נאסר מחמת נדרו ולא חל איסור על גוף היין. אלא דכיון שנדר בנזיר, התורה אסרה היין עליו, כמו שאסרה עלינו החלב והדם, והוי ליה כנודר בדבר האסור.

עוד רוצה להוכיח מדאסרינן בנזיר טעם כעיקר, דילפינן מ"כל משרת", שאם שרה ענבים במים שאסור לשתותו, ומכאן אנו למדין לכל איסורין שבתורה. ואלו היה האיסור מחמת שהזיר את עצמו מן היין, לא מיתסר אלא מעיצומו של יין, דתנן בהנודר מן המבושל הנודר מן היין מותר בתבשיל שיש בו טעם יין. ולא אסרינן בנדרים טעם כעיקר אלא באומר בשר זה עלי משום דמכיון שנדר מאותה חתיכה שלפניו שויא חתיכה דאיסורא.

ועי' בספר קהילת יעקב (נדירים סי' ה) שגם דעת הריטב"א (שבועות כב,ב) כמו המהרי"ט. עי"ש בסוגיא דנזיר שנדר מן החרצן, דבעי רב אשי נזיר שאמר שבועה שלא אוכל חרצן בכמה, דכיון דכזית איסורא דאורייתא הוא כי קא משתבע אהתיירא קא משתבע ודעתיה אמשוהו, או דלמא כיון דאמר שלא אוכל דעתיה אכזית. וכ' הריטב"א וז"ל נראה מדברי רבינו (רש"י) ז"ל שכ' בד"ה או דלמא דעתיה אכזית- **ואין כאן שבועה**, שס"ל דנזירות חיוב גברא הוא, דאי איסור חפצא הוא הא קיי"ל שהשבועה חלה על הנדר ונדר על שבועה לקיים, דהאי איסור חפצא והאי איסור גברא. וכן עיקר, **דהא נזיר לא אסר עליה מידי אלא שקבל עליו נזירות ורחמנא אסריה** ביוצא מן הגפן ובטומאת מתים, כשם שאסר לישראל חזיר ונבילה ואסר לכהנים טומאה. הרי לן דעת הריטב"א כמו המהרי"ט שאין הנזיר אוסר עצמו בכל פרט ופרט, אלא שהוא מקבל נזירות, והתורה הוא זה שאוסר עליו. אלא שסובר הריטב"א שכל איסורי תורה הם איסורי גברא, ולכן גם איסורי נזיר נחשבים כאיסורי גברא. וכבר דנו בזה הראשונים ואכמ"ל. ונראה שזה גם כוונת הרא"ש שהבאנו בתחילת דברינו, וז"ל **אלא בגופו תלוי הנזירות שאומר הריני נזיר, וממילא נאסר ביין ובתגלחת ובטומאה**. הרי לן להדיא שאין הוא אוסר היין עליו אלא שעושה את עצמו לנזיר, וממילא התורה אוסרת עליו איסורי נזיר.

[ב]

נשבע שלא ישתה יין ואח"כ קיבל עליו נזירות

איסור נזיר אינו חל על איסור שבועה

עי' בשו"ת אבני מילואים (סימן טו) שמביא בשם שו"ת הרשב"א (סימן תרטו) דהא דנדירים חלין על דבר מצוה דווקא במצות עשה כו', אבל על מצות ל"ת דעלמא לא חל בין בביטולו בין בקיומו. כיצד הרי שאמר אכילת נבילה עלי, אין הנדר חל עליו, וה"ה לאיסור הבא ע"י עצמו, כגון שאמר שבועה שלא אוכל ככר זה, וחזר ואמר ככר זה עלי אינו חייב אלא אחת, היינו משום בל יחל דשבועה. **וכן אם אמר שבועה שלא אשתה יין, וחזר ואמר הריני נזיר, ושתה, אינו חייב אלא אחת, דהיינו בל יחל דשבועה אבל דנזירות לא**. וכן נפסק בשו"ע (יו"ד סי' רט"ו,ה) וז"ל וכן אם אמר שבועה שלא אשתה וחזר ואמר הריני נזיר, ושתה, אינו חייב אלא אחת דהיינו בל יחל דשבועה אבל דנזירות לא, אא"כ נשאל על השבועה שאז חל הנזירות עליו.

איסור כולל באיסורי נזיר

והקשה האב"מ דהא בנזירות נאסר בשלשה מינין, בתגלחת וטומאה ויין, והוי ליה כולל, (היינו שאיסור השני כולל יותר ממה שנכלל באיסור הראשון) וכהאי גוונא דהוי כולל לקיים המצוה לכו"ע חייל. א"כ אמאי לא חייב משום נזירות, דהא זה הוי ליה כנשבע שלא לאכול נבילות ושחוטות דחיילא שבועה, הואיל והשבועה כולל גם שחוטות.

ורצה האב"מ לתרץ על פי דברי התוס' (יבמות לב,ב) ד"ה איסור כולל, דכל שאינו משם אחד לא הוי איסור כולל. (היינו שהאיסור הניתוסף באיסור השני, חייב ליהיות מאותו "שם" של האיסור הראשון) א"כ כאן שתגלחת וטומאה הן לאוין בפני עצמן, ויין לאו בפני עצמו, לא הוי משם אחד, ואין כאן "כולל".

אבל כ' האב"מ שעדיין קשה, דכיון דאם עבר וגילח או נטמא או שתה יין, לוקה משום בל יחל, כדאיתא בנזיר (לח,ב) וברמב"ם (פ"א מנזירות ה"ב), א"כ היכא שקיבל עליו נזירות אחרי שנשבע, אמאי אינו לוקה משום בל יחל דנזיר, כיון דבל יחל דנזיר כולל כל ג' מינין, תגלחת, טומאה ויין, והוי ליה כולם משם אחד, אע"ג דהפעולות מחולקות, וצ"ע.

תי' עפ"י מהרי"ט

ותי' האב"מ עפ"י דברי מהרי"ט הנ"ל, שאין הנזיר מקבל עליו אלא ליהיות נזיר, והתורה הוא שאסרה עליו כל איסורי הנזיר, א"כ איסור כל יחל אינו בשביל מעשה התגלחת והטומאה או שתיית היין, שהרי לא קיבל עליו בנדר איסורים אלו, אלא כיון שהתורה גזרה על תואר נזיר להישמר מכל אלה, והוא כבר קיבל על עצמו להיות נזיר, וכשעובר על אחת מהנה הוא עובר על תורת הנזיר, ומחלל דבריו שנדר בנזיר.

ולפי"ז מי שנשבע שלא ישתה יין ואח"כ קיבל עליו נזירות, אין כאן איסור כולל, גם מטעם כל יחל. שהרי זה שעובר על כל יחל, אינו אלא מפני שהתורה גזרה על קדושת נזיר להיאסר בשלשת מינים, והוא עבר על תורת הנזיר שקיבל עליו ומחלל דבריו, אבל הכא דלא חל עליו לאו דכל משרת ענבים לא ישתה (משום דאין איסור חל על איסור, ואינו שם אחד) ממילא ליכא כל יחל. שבשלמא אם נאמר שהנזיר קיבל על עצמו איסורי נזיר, אז יש כאן משום כל יחל, אבל לפי מהרי"ט הרי לא אסר עצמו ביין, א"כ אין כאן כל יחל ולא חל הנזירות כלל.

הערה על תירוצו של האב"מ משו"ת הרשב"א

אבל יש להעיר עליו, שכבר הבאנו דברי הרשב"א בתשובה שחולק על מהרי"ט להדיא, וסובר שהיו כאילו קיבל על עצמו כל איסורי נזיר, א"כ הדרא קושיא לדוכתיה, למה אין כאן משום איסור כולל מצד כל יחל. שהרי אפילו אם איסורי התורה חלים, אבל הוא אסר על עצמו שלא ישתה יין.

יישוב של הזכרון יוסף שאין כאן נזירות כלל

ועי' בהגהת הגרע"א (יו"ד סי' רטו, ה) שהק' שהנזירות הן איסור כולל, משום דנאסר גם בחרצנים וזגים. ולפי"ז א"א ליישב כדברי האב"מ דאינו שם אחד, דזג וחרצן שפיר הוי שם אחד עם ענבים. ועי"ש שכ' שאח"ז רב מצאתי בעזה"י בשו"ת זכרון יוסף (סס"י כ"ו) שעמד בזה. ועי' בפתחי תשובה (ס"ק ב) שהביא דבריו וז"ל עיין בתשובת זכרון יוסף (חי"ד ס"ס כ"ו) שכתב דלא נקט בשו"ע אלא לדוגמא בעלמא, ומיירי שהיה כועס או מתאבל או שיכור, ואמר הריני נזיר מכוס זה, בתר דנשבע שלא לשתות. דבכה"ג אין איסור רק בשתיית כוס זה, כדאיתא במסכת נזיר דף י"א, וליכא איסור כולל. אבל אם לא כן, הלא נזירות איסור כולל הוא חרצנים וזגים טומאה ותגלחת וחייל על איסור שבועה.

תירוצו של המנ"ח

ועי' בספר מנחת חינוך (מצוה שסח) שרוצה ליישב דברי הרשב"א באופן אחר. דהנה בריש מס' נזיר (ג, ב) נחלקו ר"ש ורבנן, במי שנזר מן החרצן האם חל הנזירות, דעת ר"ש שאינו חל כלל, ולפי רבנן חל, וכל דיני נזירות עליו. א"כ טוען המנ"ח שלכו"ע אמרינן שאין נזירות לחצאין, אלא שנחלקו האם ממילא בטל הנזירות מעיקרא, או דילמא שאומרים אדרבה שחל לגמרי. ולפי"ז בנידון דידן כותב המנ"ח, אי אפשר לומר שהנזירות יחול על איסור השבועה מצד כולל, שזה שאומרים כשאיסור השני כולל יותר מהראשון אז איסור חל על איסור, היינו היכא שהתוספת חל ממה נפשך, אז מיגו דחל התוספת חל נמי העיקר. אבל כאן היות ואיסור שתיית יין לא חל, משום שכבר אסור לו משום השבועה, א"כ גם איסור טומאה ותגלחת לא חלים, משום דאין נזירות לחצאין, א"כ אין כאן איסור תוספת שחל ומאפשר גם לאיסור הראשון לחול.

ועי"ש שמציין לדברי הר"מ ב"נקודה הנפלאה" (פיה"מ פ"ג דמס' כריתות) שאין איסור בשר בחלב חל על חלב שבישל עם חלב. ואע"פ שאיסור הקדש חל על שאר איסורים, משום דמוסיף עליו איסור הנאה, כאן אין האיסור הנאה של בב"ח חל אא"כ חל איסור אכילה, ואיסור האכילה לא חל

משום שאין איסור חל על איסור. א"כ ה"ה בענינינו, הואיל ואיסור שתייה לא חלה, ממילא לא חל גם שאר האיסורים, וליכא כולל.

אבל אח"כ שדי ביה נרגא, שאע"פ שאין איסור שתיית היין חל משום שאין איסור חל על איסור, זה אינו אלא לענין עונשין, אבל עצם האיסור שפיר חל. ועי"ש שמוכח היסוד מיבמות (לב, ב) נ"מ לקוברו בין רשעים גמורים, היינו שמי שעבר על עבירה שיש עליו שני איסורים, אע"פ שאינו נענש משום דאחז"א, אבל נקבר בין אלו שהם יותר רשעים. הרי לן ששפיר חל האיסור השני, א"כ למה לא נאמר שאיסור יין חל על איסור שבועה, וממילא יחול גם איסור טומאה ותגלחת, וזה יאפשר גם איסור שתייה לחול לגבי עונש גם. עי"ש מה שתירץ שבכל זאת לא אמרינן שחל מצד איסור כולל, דרך היכא שחל איסור השני בנפרד אומרים מיגו דחל איסור השני חל גם הראשון, אבל כאן שאין נזירות לחצאין ואינו חל אלא הכל ביחד לא אומרים שחל כלל עי"ש ואכמ"ל.

אין איסור חל על איסור

לגבי עונש או גם לגבי איסור

מקור דברי ההמנ"ח (שאחז"א אינו אלא לגבי עונש) הם בפרמ"ג (בפתיחה להלכות פסח ח"ב פרק א, טז) שהק' על הש"ך (יו"ד סי' רלח, ה) שכתב שמי שנשבע שלא לאכול נבילה, וצריך לאכלו משום פיקוח נפש, שאין צריך לשאול על שבועתו, משום שהשבועה לא חל כלל, דאין איסור חל על איסור. וכ' הפרמ"ג שיש לו בזה נקודה נפלאה שהרי מבואר ביבמות שהאיסור השני שפיר חל, רק שאינו נענש, א"כ למה אינו חייב לשאול על השבועה, הרי אם אפשר בלי שיעבור על האיסור, אין פיקו"נ דוחה להאיסור.

ועי' בשו"ת אב"מ (סי' יב) שיש הבדל בין אין איסור חל על איסור לאין שבועה חל על איסור. דאע"פ שלגבי אחז"א שפיר חל האיסור, רק שאינו נענש, אבל שבועה לא חל כלל על איסורים, משום דמושבע ועומד מהר סיני, ואין שבועה חל על שבועה.

קושיא על הפרמ"ג ממ"ש הר"מ בנקודה הנפלאה

אבל לכאורה דברי הפרמ"ג נסתרים מהנקודה הנפלאה של הר"מ, (שהמנ"ח הביאו) שלפי דברי הפרמ"ג למה לא נאמר שאיסור בב"ח חל על חלב, עכ"פ לגבי האיסור, וא"כ אע"פ שאין איסור הנאה של בב"ח חל אא"כ חל איסור האכילה, אבל כאן שפיר חל איסור אכילה, א"כ ממילא חל גם איסור ההנאה, ושוב חל גם איסור האכילה של בב"ח שילקה עליו. והא דאמרינן "לקוברו בין רשעים גמורים" אינו אלא משום דאיסור השני מטלא טלי וקאי. ואולי לפי המנ"ח יש ליישב דברי הפרמ"ג, ואכמ"ל.

קושיית השאג"א על ההיא דיש חורש תלם אחד

הקשה השאגת אריה (סי' ס) על הא דתנן (מכות כב, ב) יש חורש תלם א' וחייב עליו משום שמונה לאוין. החורש בשור וחמור והן מוקדשין כלאים בכרם שביעית וי"ט כהן ונזיר אבית הטומאה. ומקשה בגמ' וליחשוב נמי כגון דאמר שבועה שלא אחרוש בי"ט, ומשני דהתם לא קא חיילא שבועה, מושבע ועומד מהר סיני הוא. שוב מק' למה לא נקט באומר שבועה שלא אחרוש בין בחול בין בי"ט, דמיגו דחלה עליה שבועה בחול חלה עליה נמי בי"ט. ומסיק אלא האי תנא איסור כולל לית ליה. והק' השאג"א דא"כ דלית ליה איסור כולל, כהן ונזיר אבית הטומאה אמאי חייב עלייהו שנים, לא ליתי איסור נזיר וחייל על איסור כהן דקדים, שקדושת כהן מרחם ונזיר ע"י קבלתו חייל עליו, ואי משום איסור כולל, דנזירות כולל נמי ביוצא מן הגפן ותגלחת, הא האי תנא איסור כולל לית ליה.

ת"י עפ"י דברי המהרי"ט

ועי' באב"מ (שם) שתי' עפ"י דברי מהרי"ט הנ"ל, ובהקדם דברי הריטב"א למכות, (שם) דס"ל דהא דמסיק האי תנא איסור כולל לית ליה, היינו דלית ליה איסור כולל הבא על ידי עצמו. ולפ"ז ניחא דנזיר וכהן, כיון דאיסורי נזיר לאו מצד עצמו הן, אלא שהתורה אסרה על קדושת נזיר הני ג' מינין, תו לא הוי איסור הבא ע"י עצמו אלא כמו שאר איסורי תורה דהוי איסור הבא מאליו, ולכן שפיר חל ע"י כולל. ואע"ג דע"י עצמו בא לו לפי שקיבל ע"ע תורת נזיר מ"מ במה שאמר הריני נזיר לא קיבל ע"ע שום איסור אלא תואר נזיר והתורה הטילה עליו קדושה יתירה לכך ה"ל איסור הבא מאליו ושפיר אמרינן כולל, אבל שבועה שלא אחרוש ודאי הוי איסור הבא ע"י עצמו ובזה לית ליה להאי תנא כולל ודו"ק.

[ב] תגלחת דמצוה

תגלחת של נזיר מצורע

אחד מן האיסורים של נזיר הוא תגלחת, דכתיב תער לא יעבור על ראשו (במדבר ו,ה). אבל היכא שהנזיר הוא מצורע שנטהר מתוך החלט, אז מצוה עליו לגלח, ודוחה האיסור של גילוח. ועי' בר"מ שהק' הרי אין עשה דוחה לא תעשה ועשה. וז"ל שם כיצד הוא מותר בתגלחת מצוה, נזיר שנצטרע ונרפא מצרעתו בתוך ימי נזירות הרי זה מגלח כל שערו שהרי תגלחתו מצות עשה שנאמר במצורע וגלח את כל שערו וגו', וכל מקום שאתה מוצא מצות עשה ולא תעשה אם יכול לקיים את שניהם מוטב ואם לאו יבא עשה וידחה את לא תעשה. והלא נזיר שגלח בימי נזרו עבר על לא תעשה ועשה שנאמר קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו ובכל מקום אין עשה דוחה לא תעשה ועשה ולמה דוחה עשה של תגלחת הנגע לנזירות, מפני שכבר נטמא הנזיר בצרעת וימי חלוטו אין עולין לו כמו שבארנו, והרי אינו קדוש בהן, ובטל העשה מאליו ולא נשאר אלא לא תעשה שהוא תער לא יעבור על ראשו, ולפיכך בא עשה של תגלחת הצרעת ודחה אותו.

והשיג עליו הראב"ד וז"ל א"א אני שונה בראש מס' יבמות משום דהוה ליה לאו ועשה שישנו בשאלה והיינו דקילי. כוונת הר"א להגמ' ביבמות (הא) שמק' הגמ' הא דקיימא לן דאין עשה דוחה לא תעשה ועשה ליגמר מנזיר, אלא מנזיר מ"ט לא גמרינן דאיכא למיפרך שכן ישנו בשאלה. הרי לן להדיא שאין הטעם משום שהעשה כבר התבטלה, אלא משום הקולא דאיתא בשאלה.

האם נזיר הוי איסור השוה בכל

והנה בתוס' למס' נזיר (מא,ב) ד"ה ואי, כ' שיש מחלוקת הסוגיות האם נזיר נחשב איסור שאינו שוה בכל. וז"ל ואע"ג דלאו ועשה [דכהנים] אינו שוה בכל, ה"נ לאו ועשה דנזיר [ולאן] דהקפה אינו שוה בכל אלא בנזירין ואנשים לאו דהקפה. ולקמן בפרק שני נזירים (שם) חשיב לאו דנזיר שוה בכל, ועביד צריכותא דנזיר מכהנים לא אתי שכן אינו שוה בכל, וכהנים מנזיר לא אתי שכן ישנו בשאלה.

ועי' באב"מ (שם) שרצה לומר שנחלקו הסוגיות, במחלוקת שנחלקו הפוסקים במהות הנזירות, אם הוא איסור גברא או איסור חפצא או איסור תורה. דאי נימא דנזיר איסור חפצא שאוסר עליו ג' מינין אלו וכדעת מהרי"ן לב או איסור גברא שאוסר אבריו לג' מינין וכדעת מהר"י באסאן, א"כ ה"ל איסור השוה בכל, כיון שאין איסור אלא מאי דרמי על נפשיה, והכל נודרין אחד איש ואחד אשה. אבל אי נימא דנזיר הוי תואר קדושה שמקבל על עצמו, והאיסורין הן איסורי תורה דרמי על תואר קדושתו כמו כהן דרמי עליו מצות יתרות, א"כ ה"ל איסור שאינו שוה בכל כיון שאינו נוהג אלא בתואר נזיר, וכמו איסורי כהונה שאינו שוה בכל. ואע"ג דהכל נודרין בנזיר היינו אם יפליא בנזירות יהיה עליו תואר קדושת נזיר מ"מ איסור תורה אינו אלא במי שנתקדש גופו בתואר נזיר וא"כ אינו שוה בכל.

איתא בשאלה

ולפי"ז כ' האב"מ שמיושב דברי הר"מ. שהסוגיא ביבמות הסובר שנזיר מקרי אפשר בשאלה, ע"כ סובר דאיסורי נזיר הם איסורים שאסר על עצמו, ולכן מקרי איתנהו בשאלה כשאר נדרים ושבועות, אבל אי נימא דאיסורי נזיר איסורי תורה הן דרמי על קדושת נזיר, הני איסורי לא קילי משום שאפשר למישאל עלייהו, וכל זמן שלא נשאל על נזירותו הרי הן עליו כשאר איסורי תורה, כמו חלב ודם דבעצם האיסורין ליכא שאלה. היינו אע"פ שע"י שנשאל על הנזירות ממילא בטל האיסור, אבל האיסור עצמו ליתא בשאלה.

ולפי"ז י"ל דס"ל להרמב"ם כהך סוגיא דפרק ג' מינן, דנזיר הוי איסור תורה, וה"ל איסור שאינו שוה בל, וממילא לא נחשב כאיסור קל משום דאיתא בשאלה, ולכן הוצרך הר"מ לחזש שלא נחשב שיש כאן עשה הואיל וכבר נטמא. וההיא סוגיא דפ"ק דיבמות דקאמר בנזיר שכן ישנו בשאלה, ע"כ ס"ל כסוגיא דפ' ב' נזירים, דנזיר הוי איסור חפצא או גברא דאסר על נפשיה, והוי שוה בכל ואיתיה בשאלה.

עשה של ככל היוצא וכו' בנזיר טמא

הנה האב"מ שם הק' על הר"מ שאפילו אם נאמר שבנזיר טמא, אין את העשה של קדוש יהיה גדל פרע, אבל עדיין יש את העשה של "ככל היוצא מפיו יעשה".

ועי' במנ"ח (מצוה שעג) שלפי מש"כ האב"מ בסי' טו ניחא. שרק היכא ששייך איסורי התורה אז יש גם האיסור של בל יחל וכל היוצא מפיו יעשה, אבל כאן שהעשה והלא תעשה של נזיר כבר הותרו, לא שייך גם האיסורים של בל יחל וכו', משום שהוא קיבל על עצמו לנהוג כדיני התורה של נזיר, וכאן הם כבר בוטלו.

האב"מ עצמו תירץ עפ"י ש"ש שהר"מ לא כ' כההיא דיבמות, משום דאיסורי נזיר הואיל והם "איסורי התורה" ליתא בשאלה, אבל העשה של ככל היוצא מפיו יעשה, ודאי קיל דאיתיה בשאלה, שאינו אלא מה שאסר על עצמו כשאר נדרים ושבועות.